

právnost obsahu určité informace – do té doby sporná – postavena na jisto až rozhodnutím soudu (pokud předtím provozovatel sám takový závěr neakceptuje na základě doložení protiprávnosti jiným způsobem). Shodně jako u každého iného prostředku, jímž je určitá informace (tvrzení, sdělení atd.) šířena, může být taková informace zásahem do osobnostních práv, zásahem do dobré pověsti právnické osoby, projevem nekalé soutěže atd., a tímto jednáním dotčený má právo se proti zásahu do svých práv bránit, zejména požadovat na tom, kdo informace šíří (poskytovateli služby), stažení informace či její znepřístupnění. Pokud pak uživatele (autora informace) nelze identifikovat, a nelze tak proti němu uplatnit žalobou právem stanovené nároky, je zřejmé, že vedle tohto žaloba dotčené osoby směřující proti poskytovateli služby může obsahovat i nároky další (např. poskytnutí zadostučinění za vzniklou újmu), a v případě, že zákonné podmínky pro to budou splněny a poskytovatel služby nejednal tak, aby vyloučil svou odpovědnost dle § 5 odst. 1 písm. b) zákona (neboť jen tak by za obsah informace neodpovídal), může být takovým nárokům vyhověno i v řízení proti poskytovateli služby, byť teprve v něm bude protiprávnost informace rozhodnutím deklarována. Ako súd spresňuje neskôr, mal za to, že k strate bezpečného prístavu došlo už momentom oznámenia protiprávnej informácie žalobcom, pretože vtedy poskytovateľ nadobudol skutočnú vedomosť o protiprávnej povahe informácie. S ohľadom na neochotu žalovaného odstrániť dotknuté informácie sa potom vyslovil, že: „Vzhľadom k tomu, že žalovaný k žiadosti žalobce do dne rozhodnutia súdu príspevky daného diskuzného vlákna ponechal prístupné, bylo třeba se zabývat jeho odpovědností podle § 5 odst. 1 písm. b) zákona za obsah těchto příspěvků, a to pro jejich tvrzeňou způsobilost zasáhnout do dobré pověsti žalobce. I v tomto směru má odvolací soud za to, že žaloba duvůdná není, neboť obsah diskuse nebyl způsobilým do dobré pověsti žalobce zasáhnout, jak podrobněji dále, – uvedené však neplatí pro slovní spojení „jak svině“, použité v nadpisu diskuzního příspěvku ..“. Súd uzavrel, že „právem se proto žalobce mohl cítit dotčen na svých právech, byla-li spojena část jeho obchodní firmy s tímto slovem tak, že toto spojení vyznívá vulgárně, a to bez ohledu na existenci či neexistenci jeho dobré pověsti.“ Vyslovujúc tak konečnú úvahu, súd uviedol, že „Podle názoru odvolacího soudu právě v rozsahu tohoto tvrzení („PROLUX lze jak svině“) je dána odpovědnost žalovaného podle § 5 odst. 1 písm. b) zákona a žalovaný měl tento vulgarismus, resp. pouze tu část označení příspěvku, díky níž jinak spisovné slovo nabývá vulgárního významu (tedy slova „jak svině“), z diskuse k žádosti žalobce odstranit. Odpovědnost žalovaného jako poskytovatele služby informační společnosti za uveřejněnou informaci obsahující vulgarismus ve spojení s částí obchodní firmy žalobce v sobě obsahuje (jak naznačeno výše) i případnou odpovědnost za újmu vzniklou na právech dotčené osoby (žalobce).“ Dodajme, že súd satisfakčný nárok nepriznal, pretože nebol dostatočne zdôvodnený. Trovy konania súd priznal žalovanému.

K citovaným pasážam je nutné ešte uviesť, že niektoré úvahy môžu byť poznačené aj systematicky opačným zaradením konštruktívnej a skutočnej vedomosti v českej úprave. Oproti Smernici sú totiž v ZSIS

usporiadané presne naopak. Podľa nášho názoru obsahuje tento takpovediac „pioniersky“ judikát zodpovednosti poskytovateľov mnoho úvah súdu hodných hlbšieho zamyslenia. Môže byť dobrou inšpiráciou pre širšiu odbornú diskusiu. Aj preto sú čitateľovi predkladané všetky relevantné pasáže v autentickej forme.

Ústavnost data retention v České republice

Matěj Myška

Soud	Ústavní soud ČR
Sp. zn.	Pl. Ús. 24/2010
Datum	22. 3. 2011
Dostupnost	nalus.cz, 94/2011 Sb.

Právní věta:

Plošné shromažďování a využívání provozních a lokalizačních údajů o telekomunikačním provozu, zejména bez jasného omezení veřejné moci v daném směru a poskytnutí příslušných záruk jednotlivci, představuje porušení požadavků plynoucích z principu právního státu a je v kolizi s požadavky na omezení základního práva na soukromí v podobě práva na informační sebeurčení ve smyslu čl. 10 odst. 3 a čl. 13 Listiny, které plynou z principu proporcionality.¹

Anotace

Ústavní soud (dále jen „ÚS“) v tomto případě rozhodol o návrhu skupiny 51 poslanců, zastoupené poslancem Markem Bendou, na zrušení § 97 odst. 3 a 4 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon“), ve znění pozdějších předpisů, a na zrušení vyhlášky č. 485/2005 Sb., o rozsahu provozních a lokalizačních údajů, době jejich uchování a formě a způsobu jejich předávání orgánům oprávněným k jejich využívání (dále jen „vyhláška“), tedy o tzv. „data retention“.

Ve zkratce se jednalo o zrušení úpravy, které provozovatelům veřejně dostupných služeb elektronických komunikací resp. osobám zajišťujícím veřejnou komunikační síť, ukládala povinnost uchovávat prakticky všechny údaje o uskutečněné komunikaci uživatelů těchto služeb po dobu 6 až 12 měsíců a předávat je poměrně širokému okruhu státních orgánů.² Dle navrhovatelů se jednalo o nepřiměřený a zásah do ústavně-právně chráněného práva na soukromí.

Stejného názoru byl i ÚS a úpravu data retention svým nálezem vyhlášeným 31. března 2011 zrušil v řízení, v němž bylo upuštěno od ústního jednání. Hned na začátek odůvodnění svého nálezu ale zkritizoval ÚS „schizofrenní“ postup navrhujících poslanců – na přijetí zákona o elektronických komunikacích, resp. jeho novely, se totiž podíleli zčásti titíž poslanci, kteří se

¹ Dle nalus.usoud.cz.

² K tématu více vizte např. MYŠKA, Matěj. Myška, Matěj. Aktuální otázky data retention. *Revue pro právo a technologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, č. 1. ISSN 1804-5383.

podepsali i pod návrh pro jeho zrušení (sic!).³ Ústavní soud tak konstatoval, že by neměl sloužit jako místo expertního dobrozdání a upozornil, že takovéto účelové návrhy bude do budoucna odmítat (I.2).

Data retention dle ÚS představuje významný zásah do základního práva jednotlivce na ochranu soukromí v podobě informačního seburčení, a to i když nejsou uchovávány obsahy jednotlivých sdělení.⁴ Takový zásah je pak přípustný jen při respektování striktních ústavněprávních limitů, které ovšem napadená právní úprava nesplňovala.

Důvodem pro její zrušení tak byla zejména celková nejasnost a neurčitost, zejména co se týče okruhu orgánů oprávněných k vyžádání uchovávaných údajů. Problematickým shledal Ústavní soud i vymezení účelu, za jakým jsou údaje oprávněným orgánům poskytovány. Obecná formulace, že shromážděná data se smějí využívat za účelem „objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení“ tak, jak je stanoveno v § 88a trestního řádu,⁵ nenaplnuje podmínky předvídatelnosti, která je pro tak závažný zásah do základních práv jednotlivců, jakým je data retention, naprosto klíčová.⁶ Obdobně jako německý Spolkový ústavní soud⁷ dále čeští soudci Ústavního soudu kritizovali prakticky absentující, resp. nedostatečnou úpravu bezpečnosti uchovávání provozních a lokalizačních údajů a nedostatečné záruky proti jejich zneužití a jejich likvidace (50). Dalšími důvody vedoucími ke zrušení bylo chybějící vymezení jakékoliv odpovědnosti a sankcí za porušení (dle Ústavního soudu zcela nedostatečných) povinností, plynoucím osobám uchovávajícím údaje ze znění § 97 odst. 3 ZoEK.⁸ Nedostatečná byla i úprava možnosti jednotlivce bránit se proti zneužívání shromažďovaných údajů. Obecný dozor ze strany Úřadu pro ochranu osobních údajů není podle Ústavního soudu adekvátním a efektivním prostředkem ochrany základních práv, protože tento nástroj neovládají dotčení jednotlivci sami.

3 Přehled hlasování poslanců o novele ZoEK dostupný zde: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=47145>

4 Samotné provozní a lokalizační údaje sbírané po delší časový úsek umožňují vytváření tzv. komunikačních profilů, z nichž lze získat údaje nejen o minulých aktivitách jedince, ale s vysokou mírou pravděpodobnosti i předvídat jeho aktivity budoucí. Názorně to demonstroval německý poslanec Malte Spitz, který poskytl provozní a lokalizační údaje uchovávané o jeho mobilním telefonu německému týdeníku Die Zeit. Ten je následně doplnil o data z veřejně dostupných zdrojů (např. Twitter, blogy, webové stránky Strany zelených atd.) a sestavil precizní komunikační a pohybový profil jmenovaného poslance. Ke shlednutí zde: <http://www.zeit.de/datschutz/malte-spitz-vorratsdaten>.

5 Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

6 Samotná Směrnice definuje svůj účel hned v článku 1 následovně: „Účelem této směrnice je harmonizovat předpisy členských států týkající se povinnosti poskytovatelů veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí, pokud jde o uchovávání některých údajů jimi vytvořených nebo zpracovaných, s cílem zajistit dostupnost těchto údajů pro účely vyšetřování, odhalování a stíhání závažných trestných činů, jak jsou vymezeny každým členským státem v jeho vnitrostátních právních předpisech.“

7 Srovnejte odst. 145 rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. 1 BvR 256/08. Dostupné z: http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20100302_1bvr025608.html.

8 § 97 odst. 3 věta čtvrtá ZoEK stanovovala osobám uchovávajícím údaje povinnost „aby s vymezenými uchovávanými údaji nebyl uchováván i obsah zpráv“, § 97 odst. 3 věta šestá ZoEK pak povinnost „po uplynutí doby zlikvidovat, pokud nebyly poskytnuty orgánům oprávněným k jejich vyžádání podle zvláštního právního předpisu nebo tento zákon nestanoví jinak (§ 90)“.

Posoudit, zda je zásah do práva na ochranu soukromí u již vyžádaných údajů pro účely trestního řízení proporcionální, budou muset dle nálezů Ústavního soudu obecné soudy. Poměrně překvapivě se ale Ústavní soud nevyjádřil k „osudu“ dat nikoliv vyžádaných, ale pouze uchovaných. V tomto bodě, bohužel, nenásledoval Spolkový ústavní soud⁹ a nenařídil zrušení údajů shromážděných na základě tamějších protiústavních předpisů.

Zatímco rozhodnutí německého Ústavního soudu bylo na stránkách tohoto časopisu charakterizováno jako „data retention v principu ANO, nejasná právní úprava data retention NE“¹⁰, rozhodnutí českého Ústavního soudu šlo o krok dál, když vyjádřilo pochybnosti i nad celým smyslem takového plošného a „preventivního“ uchovávání údajů, byť jen v rámci *obiter dicta*. Zapochyboval zejména nad efektivností data retention. K páhání trestné činnosti jsou totiž až ze 70 % využívány tzv. anonymní SIM karty, na něž se ale data retention neaplikuje.

Nález Ústavního soudu samozřejmě ale není finálním stádiem v právním „osudu“ data retention v České republice – povinnost transponovat zmíněnou směrnici do českého právního řádu dále trvá. Ústavní soud tedy pouze negativně vymežil, jak by taková budoucí úprava vypadat neměla. Na kolik zohlednilo tato doporučení Ústavního soudu Ministerstvo vnitra při přípravě nové úpravy data retention bude jasné, až Ministerstvo vnitra zveřejní navrhované znění novely ZoEK.¹¹

Svým nálezem se český Ústavní soud postavil po bok dalších národních „strážců ústavnosti“ a potvrdil trend v rozhodování o protiústavnosti data retention.¹² I když Komise Směrnici ve zprávě o její implementaci¹³ obhájí, je stálým předmětem kritiky¹⁴ zejména neziskových lidskoprávních organizací. Budoucnost data retention na evropské úrovni tak stále není jasná a její podoba by měla být předmětem další celospolečenské diskuse.¹⁵

9 Srovnejte bod 3 rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. 1 BvR 256/08. Dostupné z: http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/rs20100302_1bvr025608.html.

10 MYŠKA, Matěj. Aktuální otázky data retention. *Revue pro právo a technologii*. Brno : Masarykova univerzita, 2010, č. 1, s. 16. ISSN 1804-5383.

11 Dle informací sdružení IuRe by měla být dána navrhovaná novela do připomínkového řízení pravděpodobně koncem června a v Parlamentu by se měla začít projednávat po parlamentních „prázdninách“, tj. koncem září.

12 Právní úprava data retention byla označena za protiústavní ve Spolkové republice Německo, Bulharsku, Rumunsku.

13 Evropská komise. *Hodnotící zpráva o směrnici o uchovávání údajů* [online]. [cit. 28-06-2011]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0225:FIN:CS:PDF>.

14 Kritikou nešetřila zejména nevládní organizace EDRi (European Digital Rights) ve své Stínové zprávě dostupné v angličtině z: http://www.edri.org/files/shadow_drd_report_110417.pdf.

15 O právní úpravě data retention v různých státech EU se bude diskutovat i v rámci samostatné sekce na mezinárodní konferenci Cyberspace 25. – 26. listopadu 2011. Více na konferenčním webu: www.cyberspace.muni.cz.